

vyjadřuje k její podstatě v současném světě: *Lze ji chápat i jako obránkyni věčných hodnot, dobra a spravedlnosti, cti, poctivosti, obětavosti a milosrdenství.*

Léta čtyřicátá neohraničila autorka historickými mezníky, označila je však jako dobu, v níž se projevily hodnoty a měnil svět a v níž literatura, zejména ta, jež byla psána pro děti, získávala na společenské významnosti. Na děti jako na budoucnost národa pohlíželi spisovatelé v době vážného ohrožení národa nacismem a tvůrčími vstupy posílili pozice literatury pro ně psané, oficiální poúnorová literatura směřující k mladému publiku šla naopak v souznění se soudobou českou kulturou cestou upřednostňující ideologii před uměleckým hledáctvím. Pohádka obě tendence vnímala a v různé míře absorbovala a reflektovala.

Vlastnímu výčtu, výkladu, charakteristice a analýze pohádkových počínů předchází v publikaci oddíl jen na první pohled pouze dějinný (*Boj o pohádku*): mnohaleté polemiky a spory o vhodnost prastarého a pro děti i dnes stěžejního žánru přispěly nejen k precizování jeho podstaty, ale i k obecnému třebení názorů na písemnictví pro mladé recipienty tlumočí Bedřich Fučík ve studii *O knihu pro mládež* v mnoha směrech názory progresivního proudu, otevírajícího dveře novému chápání literatury pro děti.

Zevrubnou a kritickou pozornost zaměřila autorka na dobové průřezové pohádkové publikace s reprezentativními ambicemi (cyklus *Čeští spisovatelé českým dětem*), na převyprávění pohádek jiných národů českými autory (Antonín Zhoř, Petr Denk, Pavel Eisner), sledovala rozmanitost tvůrčích přístupů k lidovému pohádkovému dědictví, podrobně se zabývala poetikou veršovaných pohádek, upozornila na inspirativní roli pohádek zralých spisovatelů vedoucí daleko za sledované desetiletí (Josef Lada, Karel Čapek). Mezi autory pohádek hledala osobnosti (srovnej završující kapitulu *František Hrubín*), momenty uměleckých a tematických posunů (*Úspěchy autorské pohádky* aj.), argumentačně zafadila neúspěšné pokusy mezi žánrové propady. Interpretační pasáže monografie navyšuje naznačení (ne)souladu mezi autorským záměrem a čtenářskou reflexí, řadou postřehů přispěla Luisa Nováková také k modernímu pojetí pohádky jako žánru, který je v pohybu. (*Přesně ji žán-*

rově vymezit je nesnadné; není příliš poslušná.)

Všechny soudy vyslovené v monografii jsou podloženy analýzou konkrétních uměleckých děl. Jejich podnětnost souvisí s koncepčně uchopenou linií žánru sledovaného v dějinných souvislostech, literárních kontextech i čtenářských dosazích. Monografie se jeví i jako slibný impuls pro badatelský zájem o další „pohádková“ desetiletí.

N. STEGLOVÁ

* Luisa Nováková: *Proměny české pohádky* (s podtitulem *K historii žánru ve čtyřicátých letech dvacátého století*), Brno: Masarykova univerzita, 2009, 197 stran.

Cesta matematika k filozofii *

Helena Pavlincová je docentkou na katedře filozofie FF MU. Až dosud se podílela na analýzách a antologiích z dějin české filozofie. Monografie o K. Vorovkovi tvoří v její bibliografii zatím nejvýznamnější dílo.

Kniha je rozdělena do tří částí: I. Cesta životem, II. Dílo a III. Přílohy.

První část je nejrozsáhlejší. Tvoří ji Vorovkův životopis (1879 – 1929) bohatě dokumentovaný fotografiemi. Ten odpovídá záměru autorky: „Chtěla jsem se podívat na Vorovku také z niternější stránky.“ (s. 11) Ve sledování Vorovkovy rodiny jde až k jeho vnoučatům. Podrobně seznamuje čtenáře s osobnostmi, které přišly s Vorovkou do styku, at už jako učitelé, přátelé nebo žáci. Zabývá se i obsahy Vorovkových děl, a to nejen knih, ale i statí a jeho drobné publicistiky a seznamuje čtenáře i s recenzemi na Vorovkovy práce.

Vorovka se postavil proti pozitivistickým proudům v české filozofii. S tím souvisí skutečnost, že byl jedním ze zakladatelů Ruchu filozofického, a spory s významnými postavami tehdejší české filozofie – s Fr. Krejčím, Em. Ráblem a dalšími. Pavlincová se tu zabývá nejenom meritem věci, ale i osobnostmi, které se sporů účastnily, a při výkladu stanovisek jednotlivých autorů nešetří citáty.

Autorka nezůstává čtenáři dlužna ani výčet Vorovkových kontaktů se zahraničím, jeho fi-

lozofických partnerů a přátel a jeho účasti na zahraničních kongresech, mj. r. 1926 v Cambridge (USA), z něhož pak Vorovka čerpal materiál ke knize *Americká filozofie*.

Vorovka zemřel po těžké nemoci v nedožitých padesáti letech. Pavlincová se zabývá jeho „druhým životem“, bezprostředními reakcemi na jeho smrt, ale i jeho hodnocením až do současnosti. Vyslovuje naději, že se dnes „vytvářejí předpoklady pro citlivější a adekvátnější přístup k dílu Karla Vorovky, potvrzující jeho pevné místo ve vývoji českého myšlení v prvních třech desetiletích 20. století“ (s. 260).

Druhá část monografie je ze všech nejstručnější. Pavlincová rozlišuje ve Vorovkově díle tři tematické okruhy, které se časově profilují: 1. matematicko-fyzikální, 2. matematicko-filozofický a 3. filozofický. Rozebírá jeho hlavní díla: *Skepse a gnóze* (1921), *Kantova filozofie ve vztazích k exaktním vědám* (1924), *Polemos. Spory v české filozofii v letech 1919-1925* (1926), *Dvě studie o Masarykově filozofii* (1926) a *Americká filozofie* (1929). Ke všem se staví podle stejného schématu: popis, analýza hlavních myšlenek a problémů, recenze a ohlasy. Ačkoli zdánlivě právě tato část mohla být rozsáhlejší, může si zde Pavlincová stručnost dovolit: těmto tématům se už částečně věnovala ve Vorovkově intelektuálním životopise v předchozí části.

Třetí část knihy tvoří obsáhlé přílohy, které zahrnují ukázky z Vorovkova díla (hlavně články z denního tisku, texty psané původně ve francouzštině a přepis rukopisného textu *Konsekvence a postuláty*), dále texty psané o Vorovkovi (Fr. Krejčí, J. B. Kozák, J. Popelová, J. L. Fischer) a výběr z Vorovkovy korespondence. Ten dokumentuje rozsáhlé Vorovkovy styky s českým i zahraničním prostředím (zvláště zde jsou vybrány listy mj. L. Brunschvicga, T. Kotarbiňského, L. Lévy-Bruhla, N. O. Losského nebo J. Wahla). Dále v přílohách objevíme seznam Vorovkových přednášek na Karlově univerzitě, jeho životopis v datech, jeho bibliografii, soupis ohlasů na jeho práce, soupis literatury o něm aj.

Knihy Heleny Pavlincové patří k mimořádným dílům jak svým rozsahem, tak svým obsahem. Splatila dluh, který měla současná česká filozofie k jednomu z významných představitelů meziválečné generace. Je svým způsobem i počinem vydavatelským, vezme-

me-li v úvahu její část věnovanou přílohám. Kniha je bohatě ilustrovaná (99 fotografií) a jen jmenný rejstřík zabírá 21 stran.

I. HOLZBACHOVÁ

* Helena Pavlincová: Karel Vorovka. Cesta matematika k filozofii. Filosofie, Praha 2010, 598 s.

Bohuslav Binka, Zelený extremismus. Ideje a mentalita českých environmentálních hnutí.*

Binkova práce je pokusem o překonání tendenčního a zkráceného obrazu vývoje i soudobého stavu naší environmentální scény. Autor proto vytyčuje zcela zásadní otázku – jsou či nejsou česká environmentální hnutí extremistická? Nechce se ovšem spokojit s pouhým nepodloženým konstatováním v kladném nebo záporném smyslu, ale celou knihu se víne úsilí problém fádne prozkoumat a teprve na základě kritické analýzy se dopracovat k patřičné odpovědi.

Proto autor považuje nejprve za nutné zorientovat se ve stávající podobě výpovědi o charakteru našich „zelených“ hnutí. B. Binka upozorňuje, že existující formy této výpovědi jsou jen omezeně použitelné pro řešení oné zásadní otázky. Buď jde o zcela nekritické (tzv. „aktivistické“) obhajoby, či naopak neméně neobjektivní odmítání environmentalismu (sem řadí i práce Klausovy a Brezinovy). Další, faktograficky daleko lépe podložené práce (např. M. Mareš) jsou problematické především z důvodu nedostatečné ujasněnosti klíčových pojmů. I příliš velká šíře záběru pak znamená, že takto pojaté práce nedisponují nutnou přesnější a subtilnější detailní analýzou tématu. Ani třetí typ (empiricky a analyticky podložené studie – Fagan, Císař) Binku úplně neuspokojují. Autor konstatuje, že ve vzájemném srovnání všechny tyto uvedené zdroje poskytují tak nejednoznačný a rozporuplný obraz, že zřejmě bude nutné pokusit se o vlastní reflexi.